

Konverents “Üliõpilassport Eestis 2008 – olukord ja vaade tulevikku”

ANDEKATE SPORTLASTE STIPENDIUMIDE SKEEM

Kairis Ulp, 25.04.2008

Olen üliõpilasspordiga seotud alates 1994.a. Alates 1999.a ühiskondlikel alustel, samast aastast kuulun FISU (Rahvusvahelise üliõpilasspordiliidu) täitevkomiteesse. FISU on rahvusvaheline üliõpilasspordi katusorganisatsioon, kelle egiidi all korraldatakse Suve- ja Taliuniversiaade ning üliõpilaste maailmameistrivõistluseid. Kuna FISU võistlustel osalevad enamasti saavutusspordiga tegelevad üliõpilased, on minu tänane ettekanne suunatud üliõpilaste saavutusspordile.

Kõigepealt ütlen otse, et ma ei nõustu absoluutselt ühe Eesti tipptreeneri avalikult välja öeldus väitega, et kõrgkoolis õppides ei ole mõeldav spordis tippu jõuda. Nii maailma parktika kui meie eesti sportlaste näited tõestavad, et see on võimalik. Eesti tegevspordlastest võib nimetada Kristjan Kaisi (omab doktorikraadi), Eveli Sauet, Gerd Kanterit. Gerd Kanter: alustas saavutusspordiga kõrgkoolis, 1999.a SELLi mängudel Kaunases heitis ketast 46m, (täna, 9 a hiljem üle 70m), 2001.a Suveuniversiaadil Pekingis ei pääsenud kvalifikatsiooniringist edasi, 2005.a tuli MMil hõbedale ja võitis Suveuniversiaadi, 2007.a tuli maailmameistriks ja tänavu suvel läheb Pekingisse OM-i kuldmedali järele, omandab magistrikraadi Eesti Kõrgemas Kommertskoolis, on öelnud, et enne haridus, siis sport...).

2003.a aastal sõlmisid Haridus- ja Teadusministeerium ning Eesti Olümpiakomitee koostöölepingu noorsportlaste treeningtoetuste ja tippспортlaste koolitustoetuste rakendamiseks, andes igal aastal välja stipendiume kõrg- ja kutsehariduse omandamiseks. Avalikul stipendiumikonkursil osalev sportlane peab vastama järgmistele tingimustele:

- on tegevspordlane, kes kuulunud Eesti koondvõistkonda vähemalt 3 a jooksul või
- on tippspordist loobunud isik, kes kuulunud Eesti koondvõistkonda vähemalt 3 a jooksul ning lõpetanud tegevspordilase karjääri viimase 5 aasta jooksul.

Stipendium eraldatakse sportlastele kõrg- või kutsehariduse omandamiseks tasulises õppes, õppemaksu tasumiseks teatud kõrg-koolides. Stipendiumi suurus on kuni 14 000.- krooni semestris.

Rääkides saavutusspordist, tuleb rääkida **koostööst**, sest ilma koostööta tänapäeval tiptulemusi ei saavutata. Ma ei ütle ühtegi halba sõna olemasoleva koolitustoetuste süsteemi kohta, mille eesmärk on toetada tegevspordilasi või endisi tippspordilasi tasulise kõrghariduse omandamisel. Väidan, hoopis seda, et **Eesti spordisüsteemis on suuresti ära kasutamata kõrgkoolide potentsiaal saavutusspordi arendamisel.**

Hr Siimannil, Lepajõel, Veetõusmel ja minul avanes võimalus kuulda 2007.a Suveuniversiaadil Bangkokis esitlust Suurbritannias eksisteerivast väga huvitavast, saavutusspordile orienteeritud kõrg-koolide ja spordialaliitude vahelisest koostööprogrammist. Programmi nimi on TASS – **Talented Athlete Scholarship Scheme**, eesti keelde tõlgituna **ASSS – ANDEKATE SPORTLASTE STIPENDIUMIDE SKEEM** ja selle süsteemi põhimõtteid täna tutvustada tahangi.

TASS on Suurbritannia **partnerlusskeem spordi rahvuslike juhtorganite (spordialaliitude ja spordiühenduste) ja hariduslike institutsioonide (kõrgkoolide) vahel, mis keskendub tasakaalu säilitamisele tegevspordilase akadeemilise elu ja treeningu vahel.** TASSi toetab sportlasi, kes on võimalikud medalivõitjad tulevikus.

TASSi eesmärgid on:

- 1) hoida andekaid sportlasi, eriti neid, kellel on oht välja kukkuda, saavutusspordi juures välja kukkumise võtmefaasis, st vanuses 16-28 aastat;
- 2) toetada andekaid noori sportlasi enda ülestöötamisel oma spordialal;
- 3) suurendada andekate noorte sportlaste eduvõimalust osalemisel universiaadidel, üliõpilaste MM-idel ja/või teistel kõrgetasemelistel võistlustel;
- 4) laiendada spordi rahvuslike juhtorganite ja kõrgharidussektori vahelise koostöö ulatust ja tõsta selle kvaliteeti;
- 5) tõsta kõrgharidussektori võimet paindlikult toetada noori andekaid sportlasi ja teenindada nende vajadusi kokkulepitud tasemel.

TASSi stipendiumid

TASS annab välja kahte liiki stipendiume:

- 1) personaalsed stipendiumid väärtusega 3500 £ (70 000 EEK) – 770 tk aastas;
- 2) alates 2008.a ka personaalsed “2012-stipendiumid” väärtusega 10 000 £ (200 000 EEK) –30 tk aastas (sportlastele, kes on juba demonstreerinud oma erakordset sportlikku andekust. Selle stipendiumi eemärk sillutada on kiirtee maailmaklassi).

TASSi stipendiaadid ei saa otseselt raha, vaid sporditeenuseid läbi TASSi süsteemi kuuluvate kõrgkoolide ja spordialaliitude / spordiühenduste.

Sportlase sobivus TASSi stipendiumile

Sportlasel peab olema kehtiv GB pass ja ta peab olema sobiv võistlema oma spordialal Inglismaal. Sportlased peavad resideerima Inglismaa aadressil või õppima Inglismaa kõrghariduslikus institutsioonis. Juba tipp sportlase toetust saavad sportlased ei kuulu TASSi toetussüsteemi.

Stipendiumide kehtivus

TASSi stipendium kehtib üks aasta, 1. oktoobrist kuni 30. septembrini. Sportlane võib saada stipendiumi korduvalt, kuni ta vastab spordialaliidu poolt kehtestatud ja TASSi kriteeriumidele. Sportlased võidakse süsteemist kõrvaldada kui nad rikuvad lepingutingimusi või kui nad teevad hüppe kõrgema sportliku taseme programmi oma spordialal.

Spordi rahvuslikud juhtorganid (SRJ)

TASS teeb koostööd enam kui 50 spordiala rahvusliku juhtorganiga (spordialaliidu ja ühendusega). Et kandideerida TASSi toetusele, peab sportlane olema nimetatud oma spordiala rahvusliku juhtorgani (spordialaliidu / spordiühenduse) poolt, iga spordiala sätestab oma kriteeriumid. Kõrghariduslikele institutsioonidele on samuti antud võimalus sportlasi nimetada, kuid alaliidud peavad nad heaks kiitma, tehes lõpliku otsuse TASSi sportlaste valikus.

Spordialade valik

Spordialade valikul on välja töötatud spetsiaalne prioriteetide süsteem, ükski spordiala ei kuulu automaatselt TASSi programmi. Prioriteetsed on rahvusliku tähtsusega ja mitte olümpiaalad (kriket, jalgpall, golf, netipall, ragbi, squash, tennis, veesuusatamine, orienteerumine jne), kõik taliolümpiaalad ning paraolümpia suve- ja talimängude programmi kuuluvad alad. Alles teise prioriteedina tulevad suveolümpialad (kõigepealt mitte OM-distsipliinid, siis OM-distsipliinid). Põhimõte – toetada neid alasid, millistel on raskem rahalist toetust leida. On välja arvestatud, et nende spordialade tiitlivõitluste medalid suhteliselt odavamalt kätte, sest alade kandepind pole nii lai, lihtsam on tippu jõuda. Samuti on TASSi mõtte ületada kuristik, mis valitseb rohujuure tasemel mitte finantseeritavate spordialade ja maailmatasemel kandepinnaga spordialade vahel.

Iga spordialaliit, kes soovib TASSiga ühineda, peab näitama, et TASS on nende saavutus-spordi süsteemi integreeritud osa ja et neil on olemas sportlased, kes sel tasemel ei saa toetust ja et on olemas piisav infrastruktuur, et toetad TASSiga seotust.

Kõrghariduslikud institutsioonid

TASS tegutseb üheksas regionaalses piirkonnas. Iga piirkond koosneb mitmest kõrghariduslikust institutsioonist, mis töötavad koos, et tagada TASSi stipendiaatidele teenused sporditeenuste paketi raames. Iga regionaalne üksus on ise otsustanud, mis spordialadel TASSi süsteemis soovib osaleda (ja millise võimsusega) – see lepitakse kokku ja kiidetakse heaks spordialaliidu/-ühenduse poolt.

Sportlastele spetsiaalselt kohandatud teenuste pakett sisaldab stipendiumi rahalises väärtuses teenuseid:

- 1) treeningu juhtimine,
 - 2) üldkehaline ettevalmistus,
 - 3) andeka sportlase elustiili tugiteenus,
 - 4) füsioteraapia,
 - 5) spordimeditsiin
- ning samuti mõningat toetust võistlus-ja treeningkulutustele.

Igale sportlasele määratakse juhtiv hariduslik institutsioon; see institutsioon on vastutav mentorluse ja koostöö eest sportlasega ning teenuste osutamise korraldamise eest. Ta ei pruugi sportlasele olla ainus teenuste osutaja. Teenused on orienteeritud personaalselt sportlasele ja neid võib osutada vastavalt kokkulepitud hinnakirjale kohalikul tasemel kus iganes võimalik.

Hetkel on TASSiga seotud rohkem kui 80 haridusasutust. Iga institutsioon vastab põhistandarditele, mis on ette kirjutatud TASSi poolt ja mis kindlustab kõrgel tasemel teenuste kättesaadavuse kõikidele sportlastele.

Minule tundus TASSi programm mitte ainult huvitav, vaid ka mõistlik. Miks? Sest:

- 1) skeemi aluseks on sportlase kõrghariduse omandamine ja tema kõrged sportlikud eesmärgid. Programm ühendab sportlaste, kõrgkoolide ja spordiorganisatsioonide huvid – eksisteerib kvalitatiivne koostöö haridus- ja spordisektori vahel;
- 2) võimaldab sportlasel ühel ja samal ajal omandada nii kõrgharidust kui tegeleda kõrgel tasemel spordiga;
- 3) võimaldab andekal sportlasel tarbida just talle vajalikke spordiga seotud teenuseid (andekatele sportlastele luuakse sporditeenuste nn rätsepaülikond), teda aidatakse sel ajal kui tal on raske mujalt toetust leida;
- 4) kasutatakse ära kõrgkoolide juures suuresti juba eksisteerivaid tugiteenuste ressursse;
- 5) kõrgkoolil on vastutus ja huvi arendada oma spordisüsteemi.

Eestis eksisteeriva süsteemi erinevus võrreldes TASSiga:

- 1) Eesti koolitusstipendium on mõeldud tippsportlastele või tippspordi lõpetanud endistele sportlastele, st kõrgema taseme sportlastele kui TASSi sihtgrupp. Medalivõitjad ja tippspordist loobunud sportlased pole TASSi sihtrühm;
- 2) TASSi stipendiumit võib sportlane saada nii kaua, kui ta saab mõne teise, kõrgema spordiprogrammi (näit OM-ettevalmistusprogrammi) regulaarse toetuse osaliseks. Meil pole seatud välistavaid kriteeriume erinevate riiklike stipendiumide vahel, st sportlane võib saada nii koolitus-, riiklikku spordi- kui OM-ettevalmistuse toetust, lisaks veel muid toetusi alaliitunudelt, KULK-lt, KOV-ist jne;
- 3) Eestis eraldatakse stipendium õppemaksu tasumiseks, TASSi stipendium eraldatakse

nn pearahana sportlasele spordiga tegelemiseks, õppimine kõrgkoolis on TASSi stipendiumi saamise üks eeltingimus;

- 4) TASSi stipendium kehtib ainult Suurbritannias, Eesti koolitu-stipendium ka väljaspool Eestit.

Usun, et TASSi põhimõtted on rakendatavad Eestiski. Näiteks võiks Eestis olla 2 TASSi kõrgkooli (üks Tallinnas, teine Tartus), kus saavutussport on kõige paremini välja arendatud ja milliseid toetavad partnerkõrgkoolid, kummaski keskuses alguses näiteks 10 TASSI stipendiaati.....Kuid see on juba hüpoteetiline vaade tulevikku...

Lõpetades oma ettekande Gerd Kanteri näitega, kes on eeskujuks tuhandetele Eesti noortele, küsin - mida on tema kõrgkool teinud selleks, et sportlane jõuaks haridusteel ja spordis nii kaugele? Mul puudub täpne info, kuid usun, et kõrgkool on võimaldanud õppida individuaalprogrammi alusel. Usun ka, et on teinud soodustusi õppemaksu osas. See kõik on väga vajalik ja oluline sportlasele! Kas kõrgkool on aidanud ka seoses spordiga? Taas puudub mul info, kuid usun samuti, võrreldes hariduse omandamisele suunatud toetusega - suhteliselt vähe. Ka siin ei ole minu eesmärk kritiseerida, sest usun, et kõrgkool on oma väljapaistvat sportlast toetanud parimal võimalikul viisil.

Minu tänase esinemise kokkuvõte ja kandev mõte on – Eesti spordisüsteemis on minu arvates siiani kasutamata üliõpilasspordi ja kõrgkoolide potentsiaal saavutusspordi arendamiseks. Eesti kõrgkoolides tegeletakse spordi, sh saavutusspordi arendamisega oma äranägemisel ja initsiatiivil, lähtudes kõrgkooli ja mitte Eesti spordisüsteemi kui terviku vajadustest. Vajame rohkem koostööd ja süsteemset, terviklikku lähenemist, et olemasolev potentsiaal vastastikku ja Eesti noortele kasulikult ära kasutada.

Tänan!